

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 03, Март

КОГНИТИВ DISSONANS FENOMENINING BOSHQA FANLAR BILAN INTEGRATSIYASI.

Tursunova Marxabo Raxmonovna

Osiyo Xalqaro Universiteti

“Tarix va filologiya” kafedrası assistenti.

Annotatsiya. Ushbu maqolada kognitiv dissonans tushunchasi va uning psixologiya, sotsiologiya, ta'lim, iqtisod va marketing kabi boshqa fanlar bilan integratsiyasi o'rganilgan. Kognitiv dissonans, odamlarda mavjud fikrlar va xulqlar orasidagi to'qnashuvga olib keladi, bu esa ma'lumotlarni qabul qilish, qaror qabul qilish va xulq-atvorni o'zgartirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqola, ushbu tushunchaning fanlararo ta'sirini o'rganib, tadqiqotlar va misollar orqali kognitiv dissonansning amaliyotlarda qanday qo'llanilayotganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kognitiv dissonans, psixologiya, sotsiologiya, ta'lim, iqtisod, marketing, xulq-atvor, qaror qabul qilish.

Абстракт. В этой статье исследуется концепция когнитивного диссонанса и ее интеграция с другими дисциплинами, такими как психология, социология, образование, экономика и маркетинг. Когнитивный диссонанс приводит к конфликту между существующими мыслями и поведением людей, которые важны для получения информации, принятия решений и изменения поведения. В статье исследуются междисциплинарные последствия этой концепции, показывая посредством исследований и примеров, как когнитивный диссонанс применяется на практике.

Ключевые слова: когнитивный диссонанс, психология, социология, образование, экономика, маркетинг, поведение, принятие решений.

Abstract. This article explores the concept of cognitive dissonance and its integration with other disciplines such as psychology, sociology, education, economics, and marketing. Cognitive dissonance is a conflict between people's existing thoughts and behaviors, which plays a significant role in the perception of information, decision-making, and behavior change. The article explores the interdisciplinary impact of this concept and shows how cognitive dissonance is used in practice through research and examples.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 03, Март

Keywords: cognitive dissonance, psychology, sociology, education, economics, marketing, behavior, decision-making.

Kognitiv dissonans tushunchasi 1957 yilda Leon Festinger tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, u inson psixologiyasining muhim bir qismidir. Ushbu konsept, odamlarning bir-biriga zid bo'lgan fikr va xulq-atvorlari orasidagi muammolarni qanday hal qilishlarini o'rganadi. Kognitiv dissonans, so'nggi yillarda turli fanlar doirasida katta e'tibor qaratiladigan mavzu bo'lgan. Bu tushuncha, psixologik nazariyalar, xulq-atvor bilimlari, shuningdek, iqtisodiyot va marketing sohasida ham qiziqarli natijalar beradi. Maqola davomida biz kognitiv dissonansning boshqa fanlarga ta'sirini o'rganamiz va ulardan qanday foydalanganligimizni ko'rib chiqamiz.

Zamonaviy tilshunoslikda kognitiv dissonans fenomenini o'rganish nisbatan yaqinda boshlangan hisoblanadi. Bu borada birinchi ishlar bir necha o'n yillar oldin paydo bo'lgan. Ayni paytda zamonaviy tilshunoslikda bag'ishlangan kognitiv dissonans hodisasi va uning individual jihatlariga lingvistik nuqtai nazardan qaraydigan bir qator ishlar mavjud bo'lib hisoblanadi. Oxirgi yillarda tilni kognitiv aspektda tadqiq etish va badiiy tarjimaga kognitiv jihatdan yondashib olib borilgan ishlar salmog'i ancha oshib bormoqda. Kognitologiya ko'p aspektlik fanlardan biri bo'lib, uning tadqiqot ob'ektiga olamni bilish, anglash, idrok etish kabi masalalar kiradi. Ona tilini mukammal bilish va yana boshqa bir xorijiy tilni "zabt etish" - yangi bir olamni idrok qilish, anglash demakdir. Tarjimonlar tarjima bilan shug'ullanish barobarida yangi bir olamni kashf etguvchi mutaxassilar hisoblanadilar.¹

Kognitiv dissonans tushunchasi cognitio—«anglash» va dissonantia — «nomuvofiqlik, mos kelmaslik, ohangdorlikning yo'qligi» degan ma'nolarni anglatadi. Ushbu nazariyaning asoschisi amerikalik ruhshunos L. Frestinger [1919-1989] bo'lib, bu nazariyaning asosini bilim tizimidagi nomuqobillik tashkil etadi. Bu nomuqobillik ruhiy qoniqishga olib kelmaydi va bu hodisa ruhshunoslikda dissonans atamasini olgan. Dissonans lotincha dissonans "dissonantia" ohangdorligi bir -biriga muvofiq kelmaydigan tovushlar so'zlar yoki bo'g'inlarning to'qnashuvi, kesishuvi degan ma'noni anglatadi

Kognitiv dissonans terminining lug'aviy ma'nosini tahlil qilish maqsadida bir nechta manbalarga murojaat qilingan. Kognitiv dissonans so'zining o'zida lotin tilida "cognitio" - "anglash" va "dissonantia" - "nomuvofiqlik", "nomutanosiblik",

---

¹ Shirinova R.X "KOGNITIV DISSONANS FENOMENI VA UNING TARJIMADA TUTGAN O'RNI" ILMIY AXBOROTNOMA FILOLOGIYA 2016-yil, 6-son

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 03, Март

"ohangsizlik" kabi ma'nolarni ifodalaydi. V.I. Dalning lugʻatida bu atama "dissonans" sifatida quyidagi tavsif bilan keltirilgan: "Dissonans - musiqa sohasida notekis va nomutanosib tovushlarning birlashishi" deb belgilangan. S.I. Ojegov izohli lugʻatida keltirilishicha, dissonans - bu bir vaqtning o'zida turlicha ohanglarning notekis va g'alis eshitilishi demakdir. Yana bir tomondan, konsonans atamasi musiqada tovushlar orasidagi uyg'unlik va ohangdorlikni anglatadi va bu tasniflarga ko'ra, dissonans konsonansning aksidir.

A.N. Chudinovning lugʻatida esa "dissonans" - "notekis va quloqqa yomon tuyuladigan tovushlar kombinatsiyasi" deb ta'riflanadi. Ensiklopedik manbalarda esa dissonans "musiqada turli tonlarning bir vaqtning o'zida notekis ovoz chiqarishi" deb belgilangan va konsonansning qarama-qarshisi sifatida ko'rsatilgan. Yuqoridagi barcha manbalar dissonans atamasini konsonansning aksini, shu bilan birga noqulaylik, uyg'unlikdagi nomuvofiqlik sifatida tushuntiradi.

Kognitiv dissonans – bu insonlarning xulq-atvorini va fikrlarini o'zgartirishga ta'sir qiluvchi kuchli omildir. Maqolamizda ko'rsatilganidek, kognitiv dissonans psixologiya, sotsiologiya, ta'lim, iqtisod va marketingga ta'sir etadi. Har bir sohada dissonansni hal qilish usullari va strategiyalari o'zgaradi, lekin umumiy tamoyil – odamlarning maqsad va qarorlarini o'zgartirish orqali bir-biriga zid bo'lgan fikrlarni muvofiqlashtirishdir. Kognitiv dissonans har doim o'zgaruvchan sharoitlarda o'rganilishi zarur bo'lgan murakkab fenomen bo'lib, u fanning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Kognitiv dissonans iqtisodiyot sohasida insonlarning qaror qabul qilish jarayonida muhim ahamiyatga ega tushuncha hisoblanadi. Iqtisodiy qarorlar ko'pincha odamlarning mavjud fikr va xulq-atvori orasidagi to'qnashuvlar natijasida shakllanadi. Dissonans, iste'molchilarni o'z tanlovlari yoki xaridlari haqida o'ylashga va ularni o'zgartirishga undashi mumkin. Kirish qismida dissonansning iqtisodiy kontekstdagi ahamiyatini belgilab o'tamiz.

Kognitiv dissonans va iqtisodiy qarorlar

Iqtisodiyotda kognitiv dissonans ba'zi bir muhim jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. Iste'molchilar xulq-atvori: Iste'molchilar o'z tanlovlarida qaror qabul qilgandan so'ng, ko'pincha o'zlarining ehtiyojlari yoki kutgan xususiyatlariga muvofiq bo'lmasa, dissonansni his qilishadi. Masalan, qimmatbaho mahsulot sotib olgan iste'molchi, uning sifatini taqqoslab, taklif etilgan narxni o'zaro bog'lash uchun o'z fikrlarini o'zgartirishi mumkin.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 03, Март

2. Marketerlar strategiyalari: Marketing mutaxassislari iste'molchilarni tavsiyalar, ikkinchi fikrlar va reklamalar orqali dissonansni yoki tushunchalarni o'zgartirishga undashi mumkin. Ushbu strategiyalar iste'molchilarning xulq-atvorini o'zgartirishga yordam beradi va sotuvlarni oshiradi.

3. Qaror qabul qilish jarayoni: Qarorlar qabul qilinayotganda, dissonans odamlarni turli alternativlarni ko'rib chiqishga, to'g'ri tasavvurlarni qidirishga yoki yangi ma'lumotlarni qabul qilishga olib kelishi mumkin. Bu jarayonda odamlar o'z fikrlarini qayta ko'rib chiqishi va yangilanishi kerak.

Kognitiv dissonans iqtisodiyotda iste'molchilar xulq-atvori va qaror qabul qilish jarayonlarini tushunish uchun muhim vosita hisoblanadi. Iste'molchilarning xulq-atvori fanida kognitiv dissonansni o'rganish orqali, marketing strategiyalarini rivojlantirish va iste'molchilar bilan samarali aloqa o'rnatish imkoniyatlari aniqlanadi. Ushbu tushuncha iqtisodiyot sohasida nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliyotda ham o'z ahamiyatini yo'qotmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Heider F. Social perception and phenomenal causality. – Psychological Review, 1944. 11. 2.
2. Festinger L.A. Theory of cognitive dissonance, – Stanford.: University Press, 1957.
3. Воскобойник Г.Д. Когнитивный диссонанс как проблема теории и практики перевода. Основные концептуальные положения. –Иркутск, 2002. – С.3.
4. Кимишникова Я.С. Поэтический перевод в свете теории когнитивного диссонанса (на материале переводов стихотворения Р.Киплинга —IfI) // Наукови записки Сер.: Филология. Выпуск 37, 2013. – С.127-131.
5. Raxmonovna, T. M. (2024). The Importance of Learning Discourse Analysis in the Acquisition of Foreign Languages. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 45–48. Retrieved from <http://www.inovatus.es/index.php/ejine/article/view/4012>
6. Tursunova Marxabo Raxmonovna. (2024). Expanding Your Lexicon: Effective Strategies for Enhancing Vocabulary in a Foreign Language. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(10), 141–145. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/4204>

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 03, Март

7. The Importance of Learning Discourse Analysis in the Acquisition of Foreign Languages. TM Raxmonovna

EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION 4 (9), 45-48 2024

8. Translation Studies as a Fascinating World of Learning about Nations. TM Raxmonovna

EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION 4 (6), 32-35

9. Skill for Learning Foreign Languages. In *Formation and Development of Pedagogical Creativity: International Scientific-Practical Conference (Belgium)* (Vol. 5, pp. 5-9).

10. Raxmonovna, T. M. (2024). Effective Strategies for Teaching English to Medical Students. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 132-137.

11. Tursunova Marxabo Raxmonovna. (2023). Adabiyotshunoslikda Obraz Va Ramz Tushunchalari. *Open Academia: Journal of Scholarly Research*, 1(3), 24–27. Retrieved from <https://academiaone.org/index.php/4/article/view/94>

12. Tursunova, M. (2024). FORMS AND METHODS OF TEACHING IN HIGHER EDUCATION. *Modern Science and Research*, 3(2), 276–281. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29017>

13. Karimov, R., & Tursunova, M. (2024). THE PROBLEM OF ORIGINALITY IN THE ANALYSIS OF PARALLEL CORPUS PRISM. *Молодые ученые*, 2(2), 51–54. Извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/yo/article/view/26144>

14. Tursunova, M. (2024). THE IMPORTANCE OF TEACHING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE. *Modern Science and Research*, 3(1), 196–199. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/27934>

15. Raxmonovna, T. M. (2023). Benefits of Teaching Foreign Languages to Young Learners. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769), 1(10), 603–606. Retrieved from <http://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/2195>

16. Tursunova Marxabo Raxmonovna. (2023). Translation as a Bridge Across Cultures. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769), 1(10), 463–466. Retrieved from <http://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/2137>

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 03, Март

17. Tursunova, M. (2023). THE IMPORTANCE OF POSITIVE ATMOSPHERE IN ENGLISH CLASSES. *Modern Science and Research*, 2(12), 713–716. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/27179>
18. Tursunova Marxabo Raxmonovna. (2023). USING EFFECTIVE METHODS IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH GRAMMAR. *IMRAS*, 6(7), 183–189. Retrieved from <https://journal.imras.org/index.php/sps/article/view/479>
19. Tursunova Marxabo Raxmonovna. (2023). Parallel Korpus Prizmasi Tahlilida Tarjima Asarlarda Asliyat Muammosi Tadqiqi . *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(9), 311–317. Retrieved from <http://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/1505>
20. Tursunova, M. (2023). USING INDUCTIVE AND DEDUCTIVE APPROACH IN TEACHING GRAMMAR. *Modern Science and Research*, 2(10), 11-17.
21. Tursunova, M. (2023). ROLE OF THE 4C METHOD IN LANGUAGE TEACHING. *Science and innovation in the education system*, 2(11), 75-83.
22. Tursunova, M. R., & Karimov, R. A. (2023). PARALLEL KORPUSDA BADIY ASARLARNING ASLIYAT TARJIMASI TADQIQI.(O'. HOSHIMOVNING "DUNYONING ISHLARI" ASARI ASOSIDA).
23. Tursunova Marxabo Raxmonovna. (2023). THE 4C METHOD IS AN EFFECTIVE WAY IN LANGUAGE TEACHING. [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10033473>
24. Tursunova, M. (2023). BADIY TARJIMA ASARLARDA ASLIYAT MUAMMOSI TADQIQI. Interpretation and researches, 1(8).
25. Tursunova, M. (2023). BADIY TARJIMADA LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLAR. Журнал: Союз Науки и Образования, 5(2), 12-15.
26. N. Brooks, (1968), Culture in the classroom. In JM Valdes (ed) Culture bound: bridging the cultural gap in language teaching. Cambridge: Cambridge University Press. Newmark, P., (1988), A Textbook on Translation, Prentice Hall, New Yor
27. Ilyosovna, M. D. (2025). WAR AND PEACE IN LITERATURE: A COMPARATIVE STUDY OF UZBEK AND ENGLISH PERSPECTIVES. *JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH, MODERN VIEWS AND INNOVATIONS*, 1(3), 44-46.
28. Mustafoeva, D. I. (2024). EFFECTIVE STRATEGIES FOR TEACHING WRITING SKILLS TO NON-NATIVE ENGLISH SPEAKERS. *Bulletin news in New Science Society International Scientific Journal*, 1(6), 151-153.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 03, Март

29. Mustafоеva, D. I. (2024). USING TECHNOLOGICAL TOOLS AND PLATFORMS TO ENHANCE ENGLISH LANGUAGE LEARNING AND TEACHING PROCESS. *Bulletin news in New Science Society International Scientific Journal*, 1(5), 29-32.
30. Илйosovна M. D. BRIDGING CULTURES: THE CHALLENGES AND NUANCES OF TRANSLATING THE KITE RUNNER INTO UZBEK // JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH, MODERN VIEWS AND INNOVATIONS. – 2025. – Т. 1. – №. 4. – С. 100-102.
31. Хасанова Шахноза Баходировна. (2025). ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПРОБЛЕМ В УПОТРЕБЛЕНИИ ФРАЗЕОЛОГИИ И ПРИНЦИПЫ ИХ ИЗУЧЕНИЯ. *MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE*, 3(2), 221–230. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14914020>
32. Хасанова Шахноза Баходировна. (2025). МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ УСТОЙЧИВЫХ ВЫРАЖЕНИЙ: ФРАЗЕОЛОГИЯ, ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ В СРАВНИТЕЛЬНОМ АНАЛИЗЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ. *MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE*, 3(1), 89–103. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14639352>
33. Хасанова Шахноза. (2024). ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ В РАССКАЗАХ А.П. ЧЕХОВА: ИХ РОЛЬ И ФУНКЦИИ. *MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE*, 2(11), 416–426. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14278389>
34. Хасанова, Ш., & Фуркатова, С. (2025). ЖИЗНЬ И НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ НАСЛЕДИЕ МИРЗО УЛУГБЕКА. *Modern Science and Research*, 4(1), 410–415. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/63700>
35. Хасанова Шахноза. (2024). ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ В РАССКАЗАХ А.П. ЧЕХОВА: ИХ РОЛЬ И ФУНКЦИИ. *MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE*, 2(11), 416–426. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14278389>